

UCHWAŁA

Dnia 23 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa M. K.

przeciwko K. K. i "P." sp. z o.o. w ł.

o nakazanie złożenia oświadczenia woli,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 23 lutego 2018 r.

zagadnienia prawnego

przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w (...)

postanowieniem z dnia 17 lipca 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

"1/ Czy roszczenie o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli przenoszącego prawo własności nieruchomości na podstawie art. 740 zd. 2 k.c. w zw. z art. 64 k.c. i art. 1047 k.p.c., może być skutecznie dochodzone przeciwko zleceniobiorcy, także po zbyciu przez niego nieruchomości w toku sprawy, jeżeli nabywca nieruchomości wstąpił do procesu obok zleceniobiorcy (art. 192 pkt 3 k.p.c.)?"

2/ w przypadku odpowiedzi negatywnej, czy zleceniodawca może takie roszczenie skutecznie realizować w stosunku do nabywcy nieruchomości, jeżeli jest on pozwany obok zleceniobiorcy, który w toku procesu zbył nieruchomość?"

podjął uchwałę:

Zbycie przez przyjmującego zlecenie, wbrew umowie, osobie trzeciej rzeczy nabytej w imieniu własnym dla dającego zlecenie nie powoduje przejścia na tę osobę obowiązku przeniesienia rzeczy na dającego zlecenie (art. 740 zdanie drugie k.c.). Jeżeli

zbycie takie nastąpiło w toku sprawy z powództwa dającego zlecenie o zobowiązanie przyjmującego zlecenie do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu rzeczy na dającego zlecenie, art. 192 pkt 3 k.p.c. nie ma zastosowania.

UZASADNIENIE

Powód M. K. pozwem z dnia 31 października 2014 r. domagał się nakazania pozwanej K. K. złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu na niego prawa własności nieruchomości, stanowiącej lokal nr 3a, położony w G. przy ulicy Z., dla którego Sąd Rejonowy w G. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...), wraz ze związanym z tym lokalem udziałem w gruncie, wynoszącym 1251/1000 części, dla którego to gruntu powołany Sąd prowadzi księgę wieczystą KW nr (...).

W uzasadnieniu powód powołał się na zawartą z pozwaną umowę zlecenia fiducjarnego, zgodnie z którą pozwana miała nabyć na rzecz powoda i swoją lokal mieszkalny nr 3 położony w G. przy ulicy Z., za środki finansowe powoda i pozwanej. Według powoda pozwana nabyła lokal nr 3 wyłącznie na swoją rzecz, nie powołując się przy zawieraniu umowy sprzedaży na pełnomocnictwo udzielone jej przez powoda. Po nabyciu lokalu został on podzielony na lokale nr 3a i nr 3b. Strony miały uzgodnić, że lokal nr 3b miał pozostać własnością pozwanej, a lokal nr 3a miał zostać przewłaszczony na powoda.

W toku postępowania w dniu 22 lipca 2015 r. pozwana zawarła umowę sprzedaży lokalu nr 3a z „P.” Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. (dalej jako: „P.”). Na wniosek powoda postanowieniem z dnia 11 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy wezwał „Pierwszą” do udziału w sprawie w charakterze pozwanej. Powód oświadczył, że K. K. ma pozostać w sprawie w charakterze pozwanej.

Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił powództwo w stosunku do pozwanej K. K. i w stosunku do pozwanej Pierwszej, przy czym w stosunku do Pierwszej orzekł zaocznie.

Apelację od wyroku z dnia 29 kwietnia 2016 r. wniósł powód.

Sąd Apelacyjny w (...), rozpoznając apelację, powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz, występując z przedstawionymi na wstępie zagadnieniami prawnymi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosowanie art. 192 pkt 3 k.p.c. uwarunkowane jest zaistnieniem w toku sprawy zdarzenia, które może - w świetle prawa materialnego - spowodować przejście prawa lub rzeczy objętych sporem ze strony procesowej na osobę trzecią, jeśli nie wiąże się to z utratą bytu prawnego przez stronę (*inter vivos*, por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 2016 r., V CSK 344/15, OSNC-ZD 2017, nr 1, poz. 12). Ściśle rzecz biorąc chodzi o – założone – przejście uprawnienia (od strony czynnej) lub obowiązku (od strony biernej), o które toczy się proces (por. art. 788 § 1 k.p.c.), ze strony procesowej na osobę trzecią. W takim wypadku art. 192 pkt 3 k.p.c. spełnia swoją funkcję, chroniąc przed skutkami założonego przejścia uprawnienia lub obowiązku w toku sprawy ze strony procesowej na osobę trzecią, gdyż powoduje, że powództwo nie może być oddalone z powodu braku czynnej lub biernej legitymacji materialnej powoda lub pozwanego, jeżeli brak ten miałby wynikać jedynie z tego, że nastąpiło takie przejście (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 września 1964 r., I CR 570/63, OSNCP 1965, nr 12, poz. 211, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2004 r., V CZ 143/04, nie publ., oraz z dnia 7 kwietnia 2016 r., III CSK 213/15, nie publ.). Ponadto art. 192 pkt 3 k.p.c. w takiej sytuacji umożliwia - po spełnieniu określonych w nim warunków - następstwo procesowe osoby trzeciej, na którą miało przejść uprawnienie lub obowiązek objęte sporem, w miejsce tej strony, która miała być dotąd podmiotem przedmiotowego uprawnienia lub obowiązku, ale nie jest to podstawowa funkcja tego przepisu (por. w tym zakresie uzasadnienie uchwały z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZP 38/10, OSNC 2011., nr 1, poz. 3).

Przepis art. 192 pkt 3 k.p.c. nie wywołuje skutków materialnoprawnych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2010 r., III CZP 24/10, nie publ., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lutego 2012 r., II CSK 306/11, nie publ.), a jego stosowanie zakłada tylko nastąpienie skutku materialnoprawnego w postaci sukcesji prawnej w odniesieniu do uprawnienia lub obowiązku objętych

sporem Musi istnieć tożsamość między uprawnieniem lub obowiązkiem objętych sporem, a uprawnieniem lub obowiązkiem objętych założoną sukcesją prawną na rzecz osoby trzeciej, albo sukcesja prawna może wykraczać poza zakres tego, co jest objęte sporem, ale musi rozciągać się (także) na uprawnienie lub obowiązek objęte sporem. W związku z tym art. 192 pkt 3 k.p.c. nie ma zastosowania, gdy nie nastąpiło zdarzenie zdatne do wywołania skutku w postaci sukcesji prawnej między stroną a osobą trzecią w odniesieniu do uprawnienia lub obowiązku objętych sporem lub gdy nastąpiło zdarzenie zdatne do wywołania takiej sukcesji prawnej, ale nie zachodzi tożsamość między uprawnieniem lub obowiązkiem objętych sporem a uprawnieniem lub obowiązkiem objętych sukcesją prawną bądź uprawnienie lub obowiązek objęte sporem nie zawierają się w tym, co jest objęte założoną sukcesją prawną. Nie można wobec tego traktować art. 192 pkt 3 k.p.c. jako przepisu, który pozwala na ochronę w zakresie wykraczającym poza założony skutek materialnoprawny wyrażający się w sukcesji prawnej w odniesieniu do uprawnienia lub obowiązku objętych sporem. W przeciwnym razie przepisowi art. 192 pkt 3 k.p.c. przypisane zostałoby znaczenie, które nie jest zgodne z jego brzmieniem, celem i funkcją.

Wyjaśnić przy tym należy, że brak podstaw do stosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. z tego powodu, że nie doszło do zdarzenia, które zdatne byłoby do spowodowania przejścia uprawnienia lub obowiązku objętych sporem na osobę trzecią, sam przez się nie ma znaczenia z punktu widzenia wyniku procesu. Wynik ten może zależeć w takim wypadku tylko od tego, czy i jakie znaczenie dla oceny żądania może mieć zdarzenie, które nie było przyczyną sukcesji prawnej w zakresie uprawnienia lub obowiązku objętych sporem, ale mogło mieć wpływ na roszczenie powoda w świetle przepisów prawa materialnego, a tym samym na zasadność powództwa. Jest to również prosta konsekwencja założenia, że art. 192 pkt 3 k.p.c. nie wywołuje skutków o charakterze materialnoprawnym.

W razie, gdy w toku sprawy z powództwa dającego zlecenie o zobowiązanie przyjmującego zlecenie do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu rzeczy na dającego zlecenie przyjmujący zlecenie, wbrew umowie, zbył osobie trzeciej rzecz nabytą w imieniu własnym dla dającego zlecenie, odpowiedź na pytanie o możliwość stosowania art. 192 pkt 3 k.p.c. zależy od tego, czy zbycie to

spowodowało przejście na osobę trzecią - przy założeniu jego istnienia - obowiązku przeniesienia rzeczy na dającego zlecenie (art. 740 zdanie drugie k.c.). Jest bowiem oczywiste, że sporem w takiej sprawie objęty jest - w rozumieniu art. 192 pkt 3 k.p.c. - wyłącznie obowiązek przyjmującego zlecenie przeniesienia własności rzeczy na dającego zlecenie oraz odpowiadające mu roszczenie dającego zlecenie o to przeniesienie.

Roszczenie dającego zlecenie o przeniesienie rzeczy nabytej dla niego przez przyjmującego zlecenie w imieniu własnym ma jedynie charakter obligacyjny. Taki sam charakter ma także odpowiadający temu roszczeniu obowiązek przyjmującego zlecenie do przeniesienia nabytej rzeczy na dającego zlecenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2013 r., II CSK 317/12, nie publ., i z dnia 14 lutego 2014 r., II CSK 305/13, nie publ.). Jeżeli więc przyjmujący zlecenie, wbrew umowie, przeniesie rzecz na osobę trzecią, wtedy dający zlecenie nie może żądać od osoby trzeciej przeniesienia rzeczy na siebie. Swoje roszczenie może nadal kierować tylko przeciw przyjmującemu zlecenie, chociaż roszczenie to zostaje wtedy pozbawione skuteczności. Obowiązek przeniesienia rzeczy na dającego zlecenie nie przechodzi bowiem z przyjmującego zlecenie na osobę trzecią wraz ze zbyciem przez niego rzeczy tej osobie. Nie jest to obowiązek związany z tą rzeczą w sposób właściwy dla tzw. zobowiązań realnych.

Skoro zbycie przez przyjmującego zlecenie, wbrew umowie, osobie trzeciej rzeczy nabytej w imieniu własnym dla dającego zlecenie nie powoduje przejścia na tę osobę obowiązku przeniesienia rzeczy na dającego zlecenie, to art. 192 pkt 3 k.p.c. nie ma zastosowania w sytuacji, w której zbycie takie nastąpiło w toku sprawy z powództwa dającego zlecenie o zobowiązanie przyjmującego zlecenie do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu rzeczy na dającego zlecenie.

Bez znaczenia w tym kontekście pozostaje to, że w sprawie z powództwa dającego zlecenie o zobowiązanie przyjmującego zlecenie do złożenia oświadczenia woli o przeniesieniu rzeczy na dającego zlecenie nabytej przez przyjmującego zlecenie w imieniu własnym dla dającego zlecenie do wzięcia udziału w sprawie - na podstawie art. 194 § 1 k.p.c. - została wezwana osoba trzecia, której przyjmujący zlecenie zbył w toku sprawy rzecz wbrew umowie.

Wezwanie do wzięcia udziału w sprawie osoby trzeciej nie zmienia tego, że osoba ta nie jest następcą prawnym przyjmującego zlecenie w zakresie obowiązku przeniesienia rzeczy na dającego zlecenie.

Z tych względów, na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.

jw

r.g.